

Zene.

Verdi nálunk eddig ismeretlen *Don Carlos* c. operájának bemutatása feltétlen nyereséget jelent az Operaház műsora számára. Az 1867-iki párizsi világkiállítás alkalmából kapta Verdi a megbízatást e mű megkomponálására. Szövegét, Schiller drámáját csak nagy vonásokban követő francia írók, de Méry és Du Locle írták, ami dacára a színpadi szempontból igen hatásos témának, mégis csak gátolta a vérbeli olasz muzikus invenciójának szabad érvényesülését. Az egész mű szellemén általában is érezhető a francia nagyoperastílus hatása: a történeti háttér, a nagytömegek szereplése, de főképp az inkvizíciós jelenet nagy auto-da-féja erősen idézi Meyerbeer, Halévy szellemét. De emellett a jellemzésre, az indulatok, szenvedélyek, drámai jelenetek festésére Verdinek már teljesen egyéni, a konvencióktól mindinkább elszakadó, gazdag zenei eszközei vannak, amelyek mint az *Aida* kiérett stílusának előfutárjai tűnnek itt szembe. Különösen megkapó az ének és a zenekar zseniális együttműködése a lelki kifejezés szolgálataira, a kórusok sok helyen még ma is újszerűnek ható harmonikus felépítése. A szövegnek megfelelően a zene alaptónusa is túlnyomóan sötét. Egyik oldalon részint az elvakult hit hajlíthatatlan fanatizmusa a főinkvizitor személyében, részint a keserű szükségszerűséget megtört akaratóval már egyensúlyozni nem tudó fáradt, öreg uralkodó, másik oldalon a szolgaság ellen lázadó, emberibb, szabadabb légkörre vágyódó új szellem képviselői Don Carlos és Posa márki. Előbbi nemcsak ellensége atyja uralkodói elveinek, hanem vetélytársa is, mert fiatal mostohaanyját, apja által elrabolt volt menyasszonyát, most is szereti. E két vi-

lág tragikus összeütközése a dráma forgópontja. Mindjárt a bevezető férfikórus, V. Károlyt a világ számára meghalt egykor hatalmas császárt falai közé befogadó kolostor szerzeteseinek komor kórusa jelzi a mű alaphangulatát. A 2. kép az egyetlen derültebb színezetű. Az udvarhölgyek kórusa, Eboli hercegnő bájos dala, a királyné, Eboli és Posa jelenetét kísérő, franciás könnyedségű gáláns táncritmusok, Don Carlos szenvedelmes vallomása, majd a királynénak a száműzött udvarhölgyhöz intézett érzelmes búcsúja tele van zenei szépségekkel. A 4. kép rendkívül hatásos. Az udvar, a nép, a küldöttség, szerzetesek, eretnekek felvonulása és ezekfelett áll a király, mint élet és halál ura, valóságban az inkvizíció vak eszköze. Verdi kedvelt indulóritmusa a máglyára hajtott roskadozó eretnekeket, mint komor gyászinduló kíséri. Az egész felvonást majdnem teljesen betöltő énekegyüttes a sokféle kifejezés összeolvasztásában nem csekély probléma a zeneszerző számára, úgyhogy dacára a későbbi kihívásoknak, a túlhalmozás érzését itt még Verdi sem tudta kikerülni. Annál megragadóbb ellentét következik ezután: a műnek zenei szempontból legszebb része, a Fülöp szobájában lejátszódó jelenet. A leégett gyertyák között, rideg szobájában álmatlanul tölti éjjelét a hatalmas uralkodó. A szerelemfáltás, vággy és elhagyatottság, kétség és gond gyötrelmei között vergődő ember csodálatos zene írására ihlette Verdit. A cselló bús szolamában zokog a szeretet után hiába sóvárgó emberi lélek. Ez az egyetlen, ami boldoggá tenné és ez az egyetlen, ami semmi kincssel meg nem szerezhető. Az énekszólam szabadon természetesen juttatja érvényre a

szöveg megkapó szavait. Jellemző erőben méltó folytatása e jelenetnek a főiknvizitor belépését kísérő zenekar merev ritmusa, komor harmóniái, amelyekből csak úgy árad felénk az aggastyán könyörtelen, fanatikus légköre. Ezután a börtönjelenetben Posa melegen szárnyaló búcsúáriája tűnik ki. Az utolsó felvonás Don Carlos öngyilkosságával hirtelen elvágott cselekménnyel már nem mutat emelkedést.

Az érdekes mű előadása az Operaház együttesének szép teljesítménye. *Székely Mihály* II. Fülöpje és *Losonczy* főiknvizitorja elsőrangú alakítások, *Halmos János* Don Carlos zenei szempontból amúgysem jelentősebb szerepének nem igen tudott nagyobb súlyt adni. *Palló Imre* nagyon szépen énekelte Posa márkinak a darabban kissé gyengén indokolt szerepét. *Bodó Erzsé* szép hangja, finom énekkultúrája hatásosan érvényesültek a királyné lírai szólamaiban. Vele szemben *Eboli* hercegnő határozottabban körvonalazott alakját *Némethy Ella* kiérett, öntudatos ének- és ábrázoló művészete keltette életre.

A mű diszletezése, rendezése egyszerű lehetőségeket rejt magában. A kor levegőjének, a két világ és jellemek áthidalhatatlan ellentéteinek érzetése, a hatalmas tömegek mozgatása, a változó képek dacára a hangulati egységek, a dráma nagyvonalúságának megőrzése és mindezek mellett Verdi szellemének teljes érvényesítése sokféle ágazó problémákat tárnak a rendezés elé, amelyeknek jelen esetben csak részben való megoldását kaptuk.

A zenekart *Failoni* a Verdi operáknak valóban tökéletes tolmácsolója vezette.

*

A *Liszt Ferenc Társaság* legutóbbi zenekari hangversenyén érdekes mű-

sort vezényelt egy fiatal karmester, *Várady László*. A műsor első fele Liszt emlékének hódolt. Előadásra került a «Húnok csatája» c. szimfonikus költemény és a tavalay mint III. E-moll zongoraversenynek bemutatott, eddig «Malédiction» cím alatt ismert zongorára és zenekarra írt mű. Fiatalkori, a megformálásban különösen egyenetlen, kiforratlan szerzeménye ez Lisztnek, ami azonban már sok érdekes és zseniális vonásokat mutat. A technikai szempontból igen nehéz művet *Tessényi Geszler György* kifogástalanul adta elő. *Weiner* «Magyar tánc-suitejének» erősen külső hatásokra beállított virtuóz hangszerelése nagyon tetszik a közönségnek. Ez a stílus áll különben legközelebb *Várady* karmester egyéniséget nem mutató, gépies, modern dirigálási módorához, amely kizárólagosan a zene ritmikus, dinamikus elemeire veti a súlyt. Ebben a felfogásban *Bartók* «Magyar Paraszt-dalai» és «Táncai» a hangszerezés nemes, előkelő egyszerűségében, a melódiavonalakat élesen kihúzó plaszticitásában már kevésbé érvényesülhettek a tömegizlés előtt. Annál otthonosabban mozgott *Várady Honegger* zenéjének tolmácsolásában. A modern zene egyik legelismeretebb, de éppen nem a sokoldalú mesterének egy zenekari suiteje került bemutatásra. (Kivonat a «L'Impératrice aux rochers» c. művéből.) Itt is megcsodálhattuk *Honegger* páratlan, színes leíró készségét, amelyre kizáróan külső történések vagy természeti képek ihletik. Az utolsó tétel erőteljes lendülete, hatalmas mozgalmassága szimfonikus dinamizmus lenyűgöző erőmutatóványa. Itt ráismerünk a «Pacific 213» és a «Rugby» írójára, aki a mai kor szellemét olyan hatásosan tudta zenében érzékeltetni. De emellett ne keressük az igazi benső megindulás hangját: *Honegger* zenéje nem ismeri a szubjektív érzéseket. Népszerűsége

és érdekessége csak pillanatnyi, gyorsan elszálló hatások ingatag talajára épül.

*

Molnár Imre és *M. Hir Sári* hangversenye igazi magyar szellemével és stílusosságával emelkedik ki az átlaghangversenyek közül. *Molnár Imre* egypár ismeretlen magyar operarészletet és szebbnél-szebb népdalfeldolgozást adott elő, amelyekben valószínű iskolapéldáját nyújtotta a tökéletes magyar szövegkiejtésnek. Ezen a téren látjuk *Molnár Imréné*ket, az énekpedagógusnak igazi hivatottságát: olyan énekesgárdát nevelni, akik igazi magyar énekszerzeményekből megtanulják érezni és éreztetni a magyar nyelv zenéjét. *Hir Sári* zongoraművész nő sokszor méltányolt nagyszabású technikai készséggel, színesen és erővel teljesen Liszt-műveket adott elő.

*

A sok beharangozás, előkészület után végre bemutatásra került az Operaházban *Lehár Ferenc* legújabb opusa, a «*Guiditta*». Itt most nem akarjuk ismétetni «A mosoly országá»-nak bemutatása alkalmából írottakat, új mondanivalónk pedig a *Guiditta*-ról vajmi kevés van. Az előbbinek nagy kasszasikere után rózsás reményekkel fogadták az Operánál *Lehár* legújabb partitúráját, de nem hisszük, hogy ezek a remények valóra válnának. A szentimentális romantika, a «fülbemászó» melódiák rajongói előtt bizonyára kedvesek lesznek a *Guiditta* egyes zeneszámai, de a banális és szellemtelen szöveget még ezek is bajosan fogják élvezetesen találni. Egy asszonyért férfihívását odadobó «tönkretett» férfi száználmas alakja a cselekmény központjában, bizony nem valami épüle-

tes látvány. Inkább szívesen elismerjük, hogy *Guiditta* egy tökéletes, ragyogó nő, még azt is elhiszük a szövegíróknak, hogy ilyen nőért nem egy, hanem féltucat férfinak is érdemes volt tönkremenni, csak az Istenért fogják rövidebbre ezt a tönkremenési folyamatot, hogy ne kelljen a teremtés koronáit ilyen minden illúziót rontó helyzetekben óraszámra szemlélni.

A darab címszerepét *Walter Rózsi* nemcsak éneklí, hanem pompás megjelenésével és játékaival a darab sorát tartja a kezében. Egy gyengébb alakítás, egy kevésbé szép nő ezen a gyujtópontra: és az egész darab sikere *Lehárostul*, díszletestül, kabaréstól, szeparástól együtt a kútba esik.

*

A már egyik multkori számunkban előre jelzett «*Collegium musicum*» *IV. estje* valódi szenzációja volt az idei évadnak. *Kodály Zoltán* ritkán hallatja szavát, de ha egyszer odaül az előadóasztalhoz, olyan súlyos mondanivalója van, amire joggal figyel fel az egész magyar zenevilág. De mindaz, amit a magyar népzene és az új magyar zene viszonyáról, a magyar zenekultúra multjáról és jövőjéről mondott, nemcsak a zeneszerek, hanem az egész magyar társadalom ügye, amelynek fontossága a nemzeti kultúra szempontjából túlnő egy szűk hangversenyterem vagy egy kivonatolt tudósítás keretein és országos nyilvánosságot követel. Sokak óhajának adunk kifejezést, midőn reméljük, hogy a magyar Rádió lehetővé fogja tenni ennek az előadásnak a bemutatott zeneművekkel együtt való megismétlését. *Ezzel csak a nemzeti kultúrának tesz szolgálatot.*

Prahács Margit.